

עד היום, התייחסה העיתונות הישראלי — ומשום כך גם הציבור — להפסי דים הנוראים של תשלובות ערד כאל אסון טבע שלא ניתן למונעו. תחת הסיסמאות השדופות של השקעות במחקר, בפיתוח הי נגב, ובשאר פרות קדושות — נחשפה בפני הציבור, בהדרגה ובהירות, העובדה כי הפי סדי התשלובות הגיעו לסכום המועזע של רבע מיליארד ל"י.

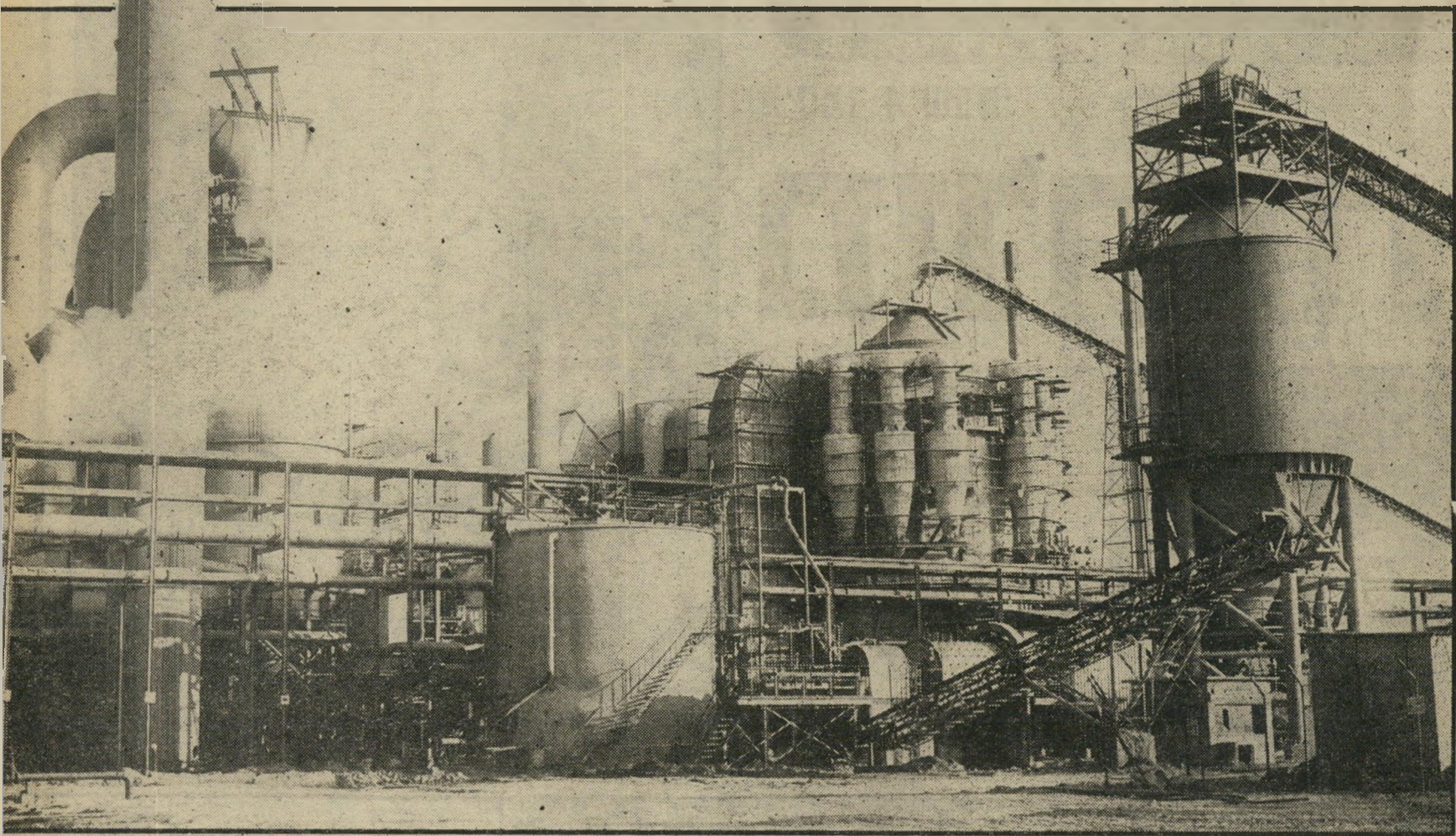
גם בימים אלה, כאשר העיתונות מלאה בהדי הוויכוח המר — האם למחוק את ההפסד העצום, או לנסות להציג שרידים

— מקפידים האחראים להציג את ההפסדים כמכת-יארחה או כרה, שאין את מי להאשים בה. אפילו מבקר-המדינה, בדו"חות הקפלי ניים שרו, נמנע מזציון את שמות האשמים. אלא שהאמת שונה: היה גם היה את מי להאשים.

בכתבה זו, מפרסם "העולם הזה" ראי שונה, את שמותיהם של האשמים:

מיכאל צור ואפריים כן-ארצי.

את שמותיהם, ואת מהות ההאשמות נגדם.

מעבדה לרבע מיליארד

אך בחווה הסופי שנחתם — נעלם הס" עיף הוה, ואלו פטרה עצמה מאחריות, דבר המאפשר לה עתה לסרב להשתתף בנוקים.

גם מעשה המור זה נעשה, לפי מימצאי מבקר-המדינה, ללא ידיעת הממשלה.

בנוסף, שינה כן-ארצי לטובת אלייד גם את הסכמי ההשקעה, כך שבסוף יצא, כי אלייד השקיעה 27 מיליון לירות בלבד, מתוך כלל ההשקעות, המגיעות עד היום ל-250 מיליון לירות.

מבקר המדינה מצא גם כי כל שיטת העבודה וביצועה היו מוסקרות, לא היה כל פיקוח ישראלי על הביצוע, ולמעשה חיבלה אלייד ועיכבה את הקמת המפעל.

הכישלון

הסופי

ה תוצאה הסופית: אלייד השקיעה 27 מיליון לירות — אותן קיבלה חזרה מממשלת-ישראל, כאשר מכרה לה את חלקה בחברה. כיום, לא ניתן לגבות ממנה אגורה בחזרה.

ממשלת ישראל הפסידה 250 מיליון ליר רות בניסוי שיטת ייצור המצע המרחף (המשך בעמוד 23)

של תשלובות-ערד, את אלוף אפריים כן-ארצי, שהיה ידוע בקשריו הטובים עם הממשלה. היה זה, לדעת ראשי משרד הפיתוח כיום, מינוי לבנטיני קלאסי ש" לפיו נבחר אדם לתפקיד בגלל קשריו עם צמרת השילטון.

הפסד

כפול

מ אותו רגע החלה צבירת הפסדי הענק: אלייד קיבלה גם את הקמת המפעל — דהיינו, היתה המבצעת עבור תשלובות ערד — כאשר הנאמן שלה, כן-ארצי, היה צריך להשגיח עליה כמבצעת. החלטות הממשלה לא קויימו:

- הממשלה החליטה, בין היתר, כי תחילה יקימו את המפעל במחצית הגודל המתוכנן (160 אלף טון ייצור לשנה, בי השקעה של 120 מיליון לירות). אולם כן-ארצי הקים את הכלל בבת-אחת — דבר שגרם עתה להכפלת ההפסדים.

- לפני הממשלה הונחו טיוטות החוזים עם אלייד, לפיהן היתה אלייד אחראית לכך, כי שיטת המצע המרחף אכן תפעל, ואלייד היתה אחראית לתקון כל הליקויים אם יהיו.

המדינה — שימש גם כיועץ-בשכר של חברת אלייד.

לאחר הגשת הדו"ח הזה, בדק המישה למנכ"ל של משרד-הפיתוח, ישראל גלעד, את שיטת המצע המרחף, הגיש הוות'דעת המצביעה על כל הסכנות והליקויים אשר התגלו בדיעבד.

אולם הלחץ של מיכאל צור ופנחס ספיר ניצח, ובמאי 1967 החליטה הממשלה לא לאשר את הצעת הקמת המפעל על-ידי אלייד — כאשר השותף הישראלי של אלייד יהיה ממשלת ישראל, לא כימיקלים ופוספטים. כך, הוצא משרד-הפיתוח מן התמונה.

בינתיים חלפו ארבע שנים — בהן הקי מה אלייד בשקט את מפעלה באיראן, ניגשה להקמת מפעל נוסף ביוון.

החלטת הממשלה הושפעה מן העובדה, כי משרד-הפיתוח היה עתה בידי הליבר-ראלים העצמאיים. סגן שר-הפיתוח, יהו" דה שער, התייצב לימין האמריקאים, מחוסר-אמון בישראלים שהמליצו על תהי ליד אמר.

אלייד — שסירבה להפוע ב" גלוי כמשקיעה בישראל, פעלה ב" אמצעות חברה בשם מדרה — מינתה כנציגה בישראל ויו"ר מועצת המנהלים

שיטה זו היא ישנה, והשתמשו בה כבר בגרמניה בשנות העשרים, אולם למטרות אחרות. עיקרה בפיוור החומרים הכימיים על מסגרת אסבסט. המהווה מעין מצע, ש" עליו שוקעת החומצה המילחית. אנשי אלייד רצו לברוק אם ניתן לחשר תמש בשיטת המצע המרחף לייצור חומצה מילחית. דבר זה לא נוסה עדיין בשום מקום בקנה-מידה תעשייתי — וישראל נבחרה להיות שפן-הניסיונות.

אנשי משרד הפיתוח והמדענים הישראליים תבעו, כי חומצת-המלח תיוצר בשיטה ישראלית אחרת, הקרויה שיטת אמר. שיטה זו הומצאה בישראל, אולם נמכרה לייצור בחו"ל — ושם פעלה בהצלחה. אנשי אלייד התנגדו בתוקף לשיטה זו, עמדו על השימוש במצע המרחף.

סכנות

וליקויים

מ שרד הפיתוח הגיש דיווח-שבון שלילי על שיטת המצע המרחף, תבע את שיטת אמר. שר-האוצר פנחס ספיר חר ליט להתיעץ עם מומחה בינלאומי. הי מומחה הגיש דו"ח חיובי על המצע המר-חף, אלא שתחומחה, לפי מימצאי מבקר